

V nedělí jsem osyřel... aneb čeština jako stavebnice

Pavλίna Průšová (studentka Ústavu českého jazyka a teorie komunikace FF UK)

Čeština je krásný a bohatý jazyk, některým jejím uživatelům však současná lexikální zásoba nestačí a pouštějí se na vlastní pěst do vymyšlení slov, která mají zaplnit bílá místa v pomyslné mapě jazykového lexika. Takové novotvary samozřejmě nelze ihned považovat za slova kodifikovaná a schopná obstát coby spisovné výrazy, nicméně – co není, může být.

Existuje nespočet možností, jak tvořit nová slova. Jednou z nich je metoda oblíbená zejména v rámci sociálních sítí a užívaná povětšinou se záměrem obohatit svůj projev o výraz, který nikdo jiný ve svém slovníku nemá: chopit se nějakého již existujícího výrazu s potenciálem pro kombinaci významu a upravit v něm písmenko či více tak, aby výsledné slovo evokovalo oba použité výrazy.

Ukažme si to na příkladu. Když nám někdo napíše větu „tak jsem osyřel“, mohlo by se zdát, že její původce zaprvé neumí česky a zadruhé právě přišel o rodiče. V tomto případě se ale ani jedna z možností nepotvrdila, protože se jednalo o pouhé autorovo postesknutí, že mu došel sýr k vínu. Slovo „osyřet“ v sobě spojuje podstatné jméno „sýr“ se slovesem „osiřet“ a výsledná myšlenka propojuje původní významy obou výrazů.

Slovo „nedělí“, které se úspěšně šíří na sociálních sítích, obsahuje „neděli“ a „pondělí“; má vyjadřovat tu část neděle, kdy už víkend přestává být víkendem, protože pracující člověk začne být v depresi z neodvratně se blížícího pondělí.

Výraz „prokafinace“ je dle uživatelů definován jako „neschopnost začít cokoli dělat, dokud si nedáte hrnek kávy“. Spojuje v sobě odborný termín „prokrastinace“ se slovem „kafe“ a výsledný produkt perfektně zapadá do lexika toho lidského druhu, který bez své denní dávky kávy nedokáže normálně produktivně fungovat.

Vidíme, že mluvčí obdaření jazykovým citem tak mají k dispozici nepřeberné množství nových, ještě nevyužitých (a často dosud ani nikým nemyšlených) výrazů, u nichž existuje velká pravděpodobnost, že je posluchač či čtenář pochopí i bez širší znalosti záměru autora či slovtvorných postupů. Tento způsob obohacování české slovní zásoby je však pouze jednou z mnoha možností, jež náš jazyk nabízí.